

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ФЕСЕНКО ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

УДК 342.951:342.98:328.185

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, доцент

Дрозд Олексій Юрійович,

Національна академія внутрішніх справ,

начальник відділу докторантури та ад'юнктури

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Соболь Євген Юрійович,

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка,

завідувач кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права

Заслужений юрист України, кандидат юридичних наук

Фоменко Андрій Євгенович,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

ректор

Захист відбудеться «___» _____ 2020 р. о ___⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

Автореферат розісланий «___» _____ 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Подальші кроки становлення України як впливової та авторитетної держави на міжнародній арені передбачають запровадження нових концептуальних засад у напрямі формування та реалізації дієвої антикорупційної політики. Вони мають ґрунтуватися на міжнародних стандартах, відповідно до яких кожна держава-учасниця повинна розробляти і здійснювати ефективну скоординовану політику протидії корупції (ст. 5 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції).

Згідно з даними Transparency International, у щорічному Індексі сприйняття корупції з-поміж 180 країн світу Україна посідає 126 позицію, набравши в ньому 30 балів зі 100 можливих. Динаміка корупційних правопорушень у державі засвідчує стійку тенденцію до збільшення їх кількості серед різних категорій державних службовців, політичних діячів і представників судової гілки влади. Зазначене підтверджує збільшення кількості протоколів про корупційні правопорушення, направлених до суду (без повторно направлених) за відповідні роки: 2019 р. – 11 229, 2018 р. – 10 110, 2013 р. – 2168¹. У відсотковому співвідношенні кількість складених протоколів про корупційні правопорушення 2019 року порівняно з 2013 роком сягає 518 %, тобто збільшилась у п'ять разів.

Високий рівень корупції в державі зумовлений відсутністю належно розробленої та прийнятої в установленому порядку Антикорупційної стратегії, у межах якої повинні бути визначені загальнодержавні засади антикорупційної політики в Україні. Крім того, наявна система антикорупційних інституцій не здатна на належному рівні забезпечити виконання організаційно-правових заходів щодо реалізації антикорупційної політики держави.

Результати загальнонаціонального опитування населення України, проведеного в травні 2018 року Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно із соціологічною службою Центру Разумкова, засвідчують, що 83 % респондентів вважають боротьбу з корупцією в Україні неуспішною (у 2017 р. – 80 %), 50 % – провальною (у 2017 р. – 46 %), 9 % – успішною (у 2017 р. – 15 %), і лише 1 % опитаних оцінюють цю діяльність як цілком успішну (у 2017 р. – 2,5 %)².

Однією з причин такого стану справ, згідно з результатами дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова 13–17 лютого 2020 року, є недовіра, висловлена громадськістю державному апарату (чиновникам) (77 %), судовій системі загалом (76 %), місцевим судам (71 %), прокуратурі (68 %), Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (66 %), Національному антикорупційному бюро України (65 %), Національному агентству з питань

¹ Статистика. Запобігання корупції. *Міністерство внутрішніх справ України* : [сайт]. URL: https://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm/.

² Національна доповідь щодо реалізації засад Антикорупційної політики у 2018 році : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 29 берез. 2019 р. № 885. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid-2018.pdf>.

запобігання корупції (65 %), Уряду України (64,5 %), Верховному Суду (64 %), Антикорупційному суду (64 %), Конституційному Суду України (60,5 %)³.

Зазначене підтверджує нагальність упровадження ефективного адміністративно-правового механізму формування та реалізації загальнодержавної антикорупційної політики в Україні. Крім того, потребує вдосконалення антикорупційне законодавство, зокрема в частині визначення більш чіткої процедури розроблення та затвердження антикорупційної політики. Важливого значення набувають чітко визначені адміністративні процедури реалізації державної антикорупційної політики. Концептуального перегляду також потребує система антикорупційних інституцій в Україні в частині налагодження ефективної взаємодії спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та громадськості щодо формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики. Водночас актуальними залишаються питання імплементації досвіду провідних країн світу, рейтингові позиції яких у щорічному Індексі сприйняття корупції посідають перші місця.

Реалізація визначених напрямів має здійснюватися на відповідному науковому і практичному підґрунті, з огляду на що пріоритетного значення набуває дослідження адміністративно-правових засад формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Питання формування та реалізації державної антикорупційної політики слугували предметом дослідження таких науковців, як В. Б. Авер'янов, С. М. Алфьоров, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, О. Г. Боднарчук, В. В. Галуцько, Ю. В. Гаруст, О. О. Гейц, Є. А. Гетьман, Р. В. Гречанюк, О. В. Джафарова, О. Ю. Дрозд, С. А. Задорожний, О. В. Іванов, Ю. М. Комаров, А. М. Новак, Є. Ю. Соболев, А. Є. Фоменко, А. Г. Чубенко, С. О. Шатрава, Р. В. Шаповал, О. С. Юнін та ін.

Останні наукові розробки в досліджуваному напрямі слід відповідним чином систематизувати. Першу групу становлять напрацювання щодо вдосконалення антикорупційного законодавства: Т. В. Хабаренко «Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні» (2017), А. О. Кладченко «Становлення та розвиток сучасного антикорупційного законодавства України: теоретико-правове дослідження» (2018). Друга група наукових розробок стосується безпосередньо вдосконалення діяльності антикорупційних суб'єктів: Ю. М. Комарова «Адміністративно-правовий статус Національного антикорупційного бюро України» (2018), О. В. Іванов «Адміністративно-правовий статус Національного агентства з питань запобігання корупції» (2019), Р. В. Гречанюк «Концептуальні засади адміністративної діяльності спеціалізованих антикорупційних органів в Україні» (2020). До третьої групи праць належать наукові розробки, які опосередковано спрямовані на всебічне забезпечення формування та реалізації державної антикорупційної політики держави: С. М. Алфьоров «Адміністративно-правовий механізм протидії корупції в органах внутрішніх справ» (2011),

³ Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до виконавчих та правоохоронних органів влади, оцінка діяльності Уряду (лютий 2020 р.). *Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова*. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-vykonavchykh-ta-pravookhoronnykh-organiv-vlady-otsinka-diialnosti-uriadu-liutyi-2020r>.

О. Г. Боднарчук «Адміністративно-правовий механізм протидії корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України» (2016), С. А. Задорожний «Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади» (2016), С. О. Шатрава «Адміністративно-правовий механізм запобігання корупції в органах внутрішніх справ» (2017), О. О. Гейц «Публічно-правовий механізм запобігання корупції в Україні» (2019), К. О. Розсоха «Прокуратура в системі спеціалізованих антикорупційних органів України» (2019), А. М. Новак «Теоретико-методологічні засади формування та реалізації національної антикорупційної політики» (2019).

Зазначені напрацювання здебільшого стосуються спеціалізованих напрямів, спрямованих на запобігання та протидію корупції в діяльності антикорупційних суб'єктів та базуються на положеннях Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки без відповідного врахування наслідків її реалізації та процедур, які передували розробленню оновленого стратегічного нормативно-правового регулювання на відповідні роки. Крім того, більшість напрацювань науковців лише оглядово торкаються питань, що стосуються саме адміністративно-правових засад формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертацію виконано відповідно до пп. 2 «Оновлення влади та антикорупційна реформа» п. 3 Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Стратегії розвитку Національного агентства з питань запобігання корупції на 2017–2020 роки та планів з її реалізації, затвердженої рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 22 червня 2017 р. № 234, а також планів науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495), «Правове забезпечення розвитку підприємництва та органів місцевого самоврядування» (номер державної реєстрації 0115U006255).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в подальшому з'ясуванні сутності адміністративно-правових засад формування та реалізації державної антикорупційної політики на основі наукових розробок, теоретико-методологічних засад, норм чинного та перспективного законодавства України й зарубіжних країн, а також виробленні обґрунтованих пропозицій і рекомендацій.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі *завдання*:

- надати теоретико-правову оцінку державної антикорупційної політики України як об'єкта адміністративно-правового регулювання через визначення її поняття та ознак;

- обґрунтувати авторське бачення періодизації формування державної антикорупційної політики протягом існування державно організованого суспільства;

- окреслити систему завдань, принципів і напрямів антикорупційної політики;

- здійснити аналіз системи правових засад реалізації державної антикорупційної політики України;

- визначити поняття та ознаки адміністративно-правового механізму реалізації державної антикорупційної політики України;

- встановити систему суб'єктів формування та реалізації антикорупційної політики здійснити їх класифікацію;
- розкрити форми та методи реалізації антикорупційної політики в Україні;
- узагальнити зарубіжний досвід реалізації антикорупційної політики та окреслити концептуальні напрями його впровадження в Україні;
- сформулювати пропозиції та рекомендації щодо напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання державної антикорупційної політики України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають у зв'язку із функціонуванням органів публічної влади під час формування та реалізації державної антикорупційної політики України.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади формування та реалізації державної антикорупційної політики України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить низка загальнофілософських, загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Так, *діалектичний* метод та його відповідні категорії дали змогу з'ясувати детермінантні зв'язки в суспільстві під час формування та реалізації державної антикорупційної політики України як об'єкта адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.1). За допомогою категорій *діалектики* та *герменевтичного* методу було здійснено історико-правовий огляд проблем формування державної антикорупційної політики України (підрозділ 1.2).

Логічні методи, передусім *аналізу* й *синтезу*, дали змогу дослідити формування та реалізацію державної антикорупційної політики України шляхом виокремлення її завдань, принципів і напрямів (підрозділ 1.3). Завдяки логічним методам *індукції*, *дедукції*, *порівняння* визначено й охарактеризовано структурні елементи адміністративно-правового механізму реалізації державної антикорупційної політики України, сформульовано його поняття (підрозділ 2.1). Зазначені питання також розкрито в межах реалізації *структурного* методу (розділ 2).

Дослідженню зазначених питань сприяли загальнонаукові методи пізнання, передусім *системний* і *функціональний*, які дали змогу сформулювати систему антикорупційних суб'єктів, до повноважень яких належать питання реалізації державної антикорупційної політики України (підрозділи 2.2, 2.3), а також виокремити підходи до структурної побудови правових засад державної антикорупційної політики (підрозділ 1.4). *Герменевтичний* метод уможливив огляд історико-правових проблем формування державної антикорупційної політики України (підрозділ 1.2).

За допомогою спеціальних методів юридичної науки, а саме *порівняльно-правового методу*, було досліджено зарубіжний досвід формування та реалізації державної антикорупційної політики в країнах ЄС та можливі шляхи його адаптації до законодавства та практичної діяльності органів публічної влади в Україні (підрозділ 3.1). *Юридичний (формально-догматичний)* метод сприяв визначенню напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання державної антикорупційної політики України (підрозділ 3.2).

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, антикорупційне законодавство України та зарубіжних країн, міжнародне законодавство, підзаконні

нормативно-правові акти, спрямовані на формування та реалізацію державної антикорупційної політики в Україні.

Емпіричною базою дисертації є статистичні дані міжнародних організацій і національних публічних адміністрацій, результати соціологічних досліджень, відомості, що містяться на офіційних веб-сайтах суб'єктів формування та реалізації державної антикорупційної політики України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних монографічних досліджень, у якому розкриваються адміністративно-правові засади формування та реалізації державної антикорупційної політики України. За результатами комплексного дослідження сформульовано низку ключових положень і висновків, які мають елементи новизни, зокрема:

уперше:

- розкрито сутність і зміст категорії «державна антикорупційна політика як об'єкт адміністративно-правового регулювання», що є узагальнюючим, системним поняттям (явищем), яке об'єднує окремі різновиди інтегрованих суспільних відносин у сфері управління, спрямованих на вироблення, формування та реалізацію комплексних заходів у сфері протидії корупційним деструктивним чинникам, здійснюється за допомогою механізму адміністративно-правового регулювання у формах, способах і засобах, притаманних певній моделі, урегульоване нормами національного й міжнародного права;

- запропоновано авторську періодизацію державної антикорупційної політики з виокремленням дев'яти періодів (етапів), що охоплюють хронологічні межі існування на території України державно організованого суспільства від античних часів до сьогодення;

- виокремлено три етапи здійснення адміністративних процедур прийняття Антикорупційної стратегії: 1) розроблення проекту нової Антикорупційної стратегії Національним агентством з питань запобігання корупції та Кабінетом Міністрів України; 2) презентація проекту Антикорупційної стратегії у Верховній Раді України та, за потреби, його подальше доопрацювання; 3) прийняття Верховною Радою України Антикорупційної стратегії на наступні роки;

удосконалено:

- розуміння сутності антикорупційної політики із застосуванням функціонального підходу. Встановлено, що державна антикорупційна політика є важливим елементом реалізації правоохоронної функції держави, оскільки для країн пострадянського простору корупція становить загрозу в частині порушення вимог закону, передбачає пряму загрозу національній безпеці та правопорядку, гальмує або навіть унеможливорює розвиток правової системи України;

- розуміння завдань державної антикорупційної політики через систему спеціально уповноважених органів публічної влади;

- систему принципів державної антикорупційної політики України шляхом виокремлення їх відповідних груп: загальноправові, спеціально-правові, інституціональні та галузеві;

- напрями підвищення якості й ефективності адміністративно-правового регулювання державної антикорупційної політики України, зокрема об'єднано їх у

три взаємопов'язані блоки: нормативно-правовий, процедурно-процесуальний, організаційно-інституційний;

– положення щодо діяльності окремих антикорупційних суб'єктів у частині внесення змін до ст. 13 «Обмеження стосовно працівників Національного бюро» Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII щодо осіб, стаж роботи яких становить не менше 5 років, у разі, якщо вони мають бездоганну ділову репутацію, з метою підвищення ефективності роботи та якості розслідування кримінальних проваджень, підслідних антикорупційним органам;

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування правових засад реалізації антикорупційної політики як однієї з основ суспільства й держави, яка за допомогою відображення, закріплення та реалізації інтересів громадян упорядковує економічні, соціальні, політичні й духовні процеси, надає їм юридично гарантовану збалансованість, стабільність функціонування та розвитку антикорупційних інституцій;

– положення щодо використання зарубіжного досвіду реалізації антикорупційної політики в Україні, зокрема запровадження освітньої діяльності спеціалізованих антикорупційних органів у сфері запобігання та попередження корупції шляхом інформування населення щодо стану корупції і проведення відповідних заходів із залучення інших суб'єктів антикорупційної політики та громадськості, що дасть змогу підвищити правосвідомість і правову культуру громадян.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, викладені в дисертації, становлять науково-теоретичний і практичний інтерес, використовуються та можуть бути використані в:

– *науково-дослідній діяльності* – як підґрунтя для подальших наукових досліджень, пов'язаних з розробленням адміністративно-правових засад формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій діяльності* – у межах розроблення проекту Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія)» на відповідний період, внесення змін до антикорупційного законодавства, що регулює засади формування та реалізації державної антикорупційної політики України (акт впровадження Інституту законодавства Верховної Ради України);

– *правозастосовній діяльності* – для підготовки пропозицій щодо вдосконалення діяльності суб'єктів публічної влади, відповідальних за формування та реалізацію державної антикорупційної стратегії України;

– *освітньому процесі* – для розроблення методичних рекомендацій, навчальних посібників, підручників, монографій, а також під час викладання в юридичних закладах вищої освіти курсів «Адміністративне право України», «Адміністративна відповідальність» та інших спеціальних курсів із запобігання та протидії корупції (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Апробація результатів дисертації. Результати вивчення проблеми загалом, одержані узагальнення та висновки оприлюднені на міжнародних науково-

практичних конференціях: «Теорія і практика сучасної юриспруденції» (м. Київ, 7–8 грудня 2018 р.), «Право як ефективний суспільний регулятор» (м. Львів, 15–16 лютого 2019 р.), «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 15–16 березня 2019 р.), «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (м. Львів, 19–20 квітня 2019 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінки, список використаних джерел містить 216 найменувань, розміщений на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами; визначено мету й завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; викладено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; подано відомості про апробацію дисертації.

Розділ 1 «Загальна характеристика формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Державна антикорупційна політика України як об'єкт адміністративно-правового регулювання»* здійснено теоретико-правовий аналіз державної антикорупційної політики України як об'єкта регулювання.

Виокремлено два наукові підходи до формулювання поняття «державна антикорупційна політика», у межах яких його тлумачать як: 1) комплексну діяльність держави; 2) систему організаційно-правових заходів, що реалізуються органами державної влади і громадянським суспільством з метою виявлення та припинення фактів корупції. Зауважено, що в межах першого підходу вказане поняття вжито в широкому значенні, оскільки діяльність держави охоплює систему заходів протидії корупції (формування, реалізацію, контроль).

На підставі аналізу понятійного ряду категорій «корупція», «антикорупційна політика», «державна антикорупційна політика», «правове регулювання» запропоновано авторське бачення змісту категорії «державна антикорупційна політика України як об'єкт адміністративно-правового регулювання». Проаналізовано етапи закріплення поняття «антикорупційна політика» в національному законодавстві за період незалежності.

Доведено, що і як об'єкт дослідження, і як сфера адміністративно-правового регулювання державна антикорупційна політика має всі ознаки системного явища з притаманними йому принципами, чітко визначеною метою, завданнями, механізмом її розробки та реалізації.

У межах вивчення державної антикорупційної політики як об'єкта адміністративно-правового регулювання виокремлено суб'єкти її реалізації – оновлену систему органів, покликаних протидіяти корупції.

У *підрозділі 1.2 «Історично-правовий огляд проблеми формування державної антикорупційної політики України»* здійснено аналіз історико-правових досліджень у сфері державної антикорупційної політики, на підставі чого сформульовано певні

висновки та представлено авторське бачення періодизації її формування під час існування державно організованого суспільства:

I період – античний (VII ст. до н.е. – VII ст. н.е.). У цей період було сформовано основні моделі управління суспільством і системи права, прийнято Закони царя Хаммурапі, Закони Ману, закони Драконта, Закони XII таблиць, Закон Кальпурнія, Закон Сервілія Главка, які містили норми, що оглядово визначали засади протидії корупції;

II період – Київської Русі (IX ст. – середина XIII ст.) – означений формуванням на теренах України феодальної моделі управління суспільством, роздробленістю, а отже, значними корупційними ризиками. У цей період розроблено перші зразки давньоруського права, що містили елементи антикорупційної політики (Руська правда, Покон вірний, Устав Володимира Мономаха);

III період – Галицько-Волинського князівства (кінець XII – перша половина XIV ст.). Цей період характеризується протистоянням княжої та боярської влади, що також можна розглядати як конфлікт корупційних моделей;

IV період – Великого князівства Литовського (XIV–XVI ст.) – означений рецепцією права Київської Русі, прийняттям Литовських статутів, які передбачали відповідальність за корупційні проступки;

V період – Речі Посполитої (1569–1795 рр.) – симбіоз дії спектру норм права з точки зору суверенів його формування (Польща, Московська держава, Кримське ханство, козацьке право, звичаєве, канонічне право тощо), у межах яких визначали питання протидії корупції серед різних верств населення;

VI період – двох імперій – Російської та Австро-Угорської (кінець XVIII – початок XX ст.) – означений поширенням правових систем двох імперій, які різняться рівнем корупції на їхній території, моделями управління суспільством, підходами в праворозумінні тощо. Систему антикорупційного законодавства становили різні законодавчі акти переважно в межах кримінального права (Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р. та його редакції 1866 р. й 1903 р., Карне уложення 1803 р., австрійське та угорське Карне уложення про тяжкі та менш тяжкі злочини 1878 р.);

VII період – національної революції початку XX ст. Усі державні утворення цього періоду (УНР, ЗУНР, Українська держава) були спрямовані на західні традиції та стандарти у сфері права. У цей період антикорупційну політику визначали в межах загальнодержавної політики як негативний чинник, що потребує протидії. Проте комплексної політики, системи засад і суб'єктів її реалізації напрацьовано так і не було;

VIII період – радянський (1922–1991 рр.). Зазначений період вплинув на розвиток держави і права в частині формування номенклатурної корупції, а в подальшому – її поширення фактично на всі сфери життя та діяльності суспільства. Антикорупційне законодавство було зосереджено в нормах адміністративного та кримінального права. До базових нормативно-правових актів слід віднести декілька редакцій Кримінального кодексу СРСР (1922, 1927, 1960 рр.);

XIX період – сучасний етап розвитку національної системи права (1991–2020 рр.) – це період конвергенції з європейською системою права, унаслідок якої система джерел національного права приводиться до міжнародних стандартів,

особливо в питаннях протидії корупції в частині прийняття антикорупційного законодавства, утворення антикорупційних суб'єктів, періодичності формування та реалізації антикорупційної стратегії.

У підрозділі 1.3 «Завдання, принципи й напрями формування та реалізації державної антикорупційної політики України» проаналізовано сутність і багатовекторність завдань, що вирішуються під час формування та реалізації антикорупційної політики України. Систему завдань досліджено з декількох позицій, зокрема з огляду на: 1) зміст принципів і положень нормативно-правових актів, що визначають основи державної антикорупційної політики; 2) завдання суб'єктів, покликаних формувати й реалізовувати антикорупційну політику; 3) інтереси та потреби (вимоги) суспільства, міжнародної спільноти, міжнародних зобов'язань.

Розкрито загальне розуміння ролі принципів у правовому регулюванні. Визначено систему принципів антикорупційної політики держави в межах міжнародних стандартів. Запропоновано диференціювати принципи державної антикорупційної політики на: 1) загальноправові: законності, верховенства права, демократизму, транспарентності діяльності органів державної влади тощо (закріплені на рівні міжнародних стандартів, Конституції України, національного законодавства); 2) спеціально-правові: системності, комплексності, практичної спрямованості, наукової обґрунтованості, безперервності, спеціалізації; оперативності, дієвості, плановості (становлять групу принципів адміністративного та суміжних галузей права, що визначають вектори діяльності системи органів публічної влади); 3) інституціональні: презумпції невинуватості; політичної нейтральності; недопустимості незаконного втручання в діяльність органів влади, прозорості діяльності, добросовісності та професійної етики, формування негативного ставлення до корупції, невідворотності покарання за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення тощо; 4) галузеві: повнота прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері, принцип належного управління, принцип субсидіарності, справедливості, неупередженості й об'єктивності (адміністративне право містить систему засад-принципів, більшість з яких слугують підґрунтям державної антикорупційної політики). Аргументовано потребу в законодавчому закріпленні принципів формування та реалізації державної антикорупційної політики України.

Напрями антикорупційної політики розподілено на два блоки: 1) спрямовані на формування антикорупційної політики в частині залучення громадянського суспільства та світової спільноти; є вихідними (первинними), здійснюються на рівні вищих органів державної влади, утілюються в нормативних приписах; 2) спрямовані на реалізацію антикорупційної політики в частині залучення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері запобігання та протидії корупції.

У підрозділі 1.4 «Правові засади реалізації державної антикорупційної політики України» проаналізовано антикорупційне законодавство в частині ефективності врегулювання реалізації державної антикорупційної політики.

Виокремлено підходи до структурної побудови правових засад державної антикорупційної політики: 1) галузевий – передбачає аналіз правових засад з виокремленням правових норм і приписів різних галузей права в питаннях протидії

та запобігання корупції (міжнародне, конституційне, адміністративне тощо); 2) за місцем у системі права: загальноправові, галузеві, інституціональні; 3) за юридичною силою джерел права, у яких закріплено засади реалізації антикорупційної політики; 4) за предметом регулювання; 5) за функцією в правовому регулюванні: регулятивні й охоронні.

Визначено, що систему законодавства у сфері протидії корупції за юридичною силою можна розподілити на такі групи: 1) міжнародні нормативно-правові акти та договори України (Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ЕТ8 173) від 27 січня 1999 р., Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 р., Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р.); 2) Конституція України; 3) закони України («Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р., «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р., «Про засади державної антикорупційної політики на 2014–2017 роки» від 14 жовтня 2014 р., «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р., «Про Вищий антикорупційний суд» від 7 червня 2018 р.); 4) підзаконні нормативно-правові акти вищих органів державної влади та спеціально уповноважених суб'єктів протидії корупції; 5) судові рішення.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні» містить три підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Поняття та структура адміністративно-правового механізму реалізації державної антикорупційної політики України»* визначено поняття, ознаки та структуру адміністративно-правового механізму реалізації антикорупційної політики України.

Доведено, що адміністративно-правовий механізм реалізації державної антикорупційної політики України – складний динамічний процес, зумовлений системою адміністративно-правового регулювання, спрямований на запобігання, виявлення та протидію корупційним виявам, структура якого включає суб'єктний склад, набір способів, форм і методів здійснення та пов'язана з процесом правореалізації учасниками правовідносин. До базових (комплексних) суб'єктів цього механізму віднесено державу в особі її органів (посадових осіб) і громадянське суспільство в їх тісній взаємодії.

Запропоновано авторське бачення змісту поняття «адміністративно-правовий механізм реалізації державної антикорупційної політики України». Визначено структурні елементи зазначеного механізму реалізації, а також систему ознак вказаної правової категорії. Проаналізовано практику Вищого антикорупційного суду України та актуалізовано його роль у механізмі реалізації антикорупційної політики.

Обґрунтовано положення, згідно з яким передумовою подальшої реалізації та розвитку антикорупційної політики в Україні є ухвалення оновленої Антикорупційної стратегії.

У підрозділі 2.2 *«Суб'єкти реалізації державної антикорупційної політики України»* доведено, що суто вдосконалення нормативно-правового регулювання недостатньо для реалізації державної антикорупційної політики. З цього приводу міжнародне співтовариство зазначає, що за реалізацію і проведення моніторингу антикорупційних законів та організаційно-правових заходів зобов'язані відповідати

спеціалізовані органи або уповноважені особи, наділені відповідними повноваженнями та кваліфікацією. Зазначені суб'єкти мають бути захищені від неправомірного політичного тиску шляхом упровадження механізму забезпечення їх політичної, адміністративної, структурної та фінансової автономії.

На підставі проведеного дослідження запропоновано авторське визначення суб'єктів антикорупційної політики та їх класифікацію на: 1) суб'єкти, уповноважені приймати політичні рішення (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України); 2) суб'єкти, які виконують антикорупційні превентивні функції (Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Державне бюро розслідувань, Національна поліція, Служба безпеки, Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, центральні органи виконавчої влади загальної компетенції); 3) судові органи (Конституційний Суд України, Вищий антикорупційний суд); 4) інші суб'єкти, уповноважені реалізовувати антикорупційну політику (юридичні та фізичні особи, громадські об'єднання, засоби масової інформації).

Доведено потребу в удосконаленні структури й напрямів діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. Зазначено, що перевірка декларацій повинна відбуватися шляхом зіставлення даних, поданих суб'єктом декларування, з іншими державними електронними реєстрами (Національної поліції, фіскальних органів, нотаріусів). Обґрунтовано доцільність розмежування повноважень спеціалізованих суб'єктів реалізації антикорупційної політики з метою усунення міжвідомчих конфліктних ситуацій з приводу «перетинання» повноважень.

У підрозділі 2.3 «*Форми та методи реалізації державної антикорупційної політики України*» розкрито форми й методи реалізації антикорупційної політики, визначено їх поняття.

Розкрито зовнішні вияви змісту форм реалізації антикорупційної політики:

1) правотворча форма – полягає в прийнятті, зміні та скасуванні нормативно-правових актів і договорів, які встановлюють організаційно-правові заходи протидії та запобігання корупції;

2) правозастосовна форма – передбачає застосування норм антикорупційного законодавства суб'єктами реалізації антикорупційної політики, що втілюється в правозастосовних актах, документах індивідуального, персоніфікованого характеру;

3) правове забезпечення функціонування суб'єктів антикорупційної діяльності – спрямоване на виконання різноманітних функцій суб'єктами антикорупційної політики з метою забезпечення їх підсумкової, поточної, повсякденної функціональної діяльності як у межах державного органу, так і поза ним;

4) вироблення антикорупційної доктрини. Доктринальну форму переважно впроваджують у проектах нормативно-правових актів, стратегій антикорупційної діяльності, передбаченні розвитку юридичних ситуацій. Вона охоплює весь спектр можливостей держави з контролю за поширенням корупції, орієнтуючись на попереджувальну та регулятивну її форми, а також організацію системи правозастосування з урахуванням небезпеки цього явища для соціально-економічної, соціально-культурної та адміністративно-політичної сфер суспільного життя.

Методи реалізації антикорупційної політики визначено як способи практичної реалізації суб'єктами антикорупційної політики своїх нормативно визначених повноважень у сфері протидії корупції. Крім основних методів (переконання та примусу), виокремлено спеціальні, які стосуються виключно реалізації антикорупційної політики: 1) метод системного аналізу стану протидії корупції (антикорупційний моніторинг), основними напрямками якого є: вивчення громадської думки про стан корупції; вивчення та аналіз виявлених корупційних правопорушень; здійснення аналізу скарг і звернень фізичних та юридичних осіб, які надійшли в державні органи, про факти вчинення корупційних правопорушень; узагальнення результатів перевірок, проведених у державних органах; узагальнення результатів антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів; аналіз публікацій про корупцію в засобах масової інформації; здійснення контролю за виконанням заходів, передбачених у планах протидії корупції, узагальнення отриманих результатів; 2) проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів та інших документів з метою віднайдення в них положень, що зумовлюють вияви корупції, визначення в них норм, які можуть спричиняти або полегшувати вчинення корупційних правопорушень, а також розроблення рекомендацій щодо їх усунення.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід формування та реалізації державної антикорупційної політики в країнах ЄС»* розглянуто досвід країн, які протягом тривалого часу посідають рейтингові місця в індексі сприйняття корупції Transparency International, – Швеції, Фінляндії, Данії та Польщі.

Запропоновано за шведською стратегією запровадити відкритий доступ до інформації, представленої на всіх рівнях державного управління. Адже суспільство має право доступу до публічних документів. Водночас на владу покладається обов'язок щодо превентивного інформування громадськості.

Зауважено, що в межах нормативного врегулювання питання протидії корупції позитивним для України є досвід Фінляндії, який передбачає поступову імплементацію міжнародних норм у національну правову систему. Пріоритетним принципом має бути органічне поєднання національного законодавства України із загальноєвропейським (з мінімально можливими змінами першого). Важливу роль у запобіганні корупції Фінляндії також відіграє рівень освіти, адже освіченими людьми набагато складніше маніпулювати, оскільки вони знають власні права, усвідомлюють, яким чином функціонують органи публічного адміністрування та в який спосіб мають ураховуватися і забезпечуватися потреби й інтереси населення.

Встановлено, що питання протидії та запобігання корупції в Данії врегульовано єдиним законом – Кримінальним кодексом. Це дозволяє уникати колізій правових норм і неправильного їх застосування різними компетентними органами, що могло б бути позитивним досвідом для України. У Данії не існує єдиного централізованого суб'єкта протидії та запобігання корупції, однак це дало змогу реалізувати політику цілковитої нетерпимості до виявів корупції. Вказана сфера означена інформаційною прозорістю та відкритістю державних інституцій, які приймають відповідні рішення, а ЗМІ мають вільний доступ до них.

На підставі вивчення польського досвіду встановлено, що в цій країні немає потреби у створенні декількох органів, зобов'язаних займатися одним і тим самим питанням, адже це – боротьба з корупцією за допомогою бюрократії, що, безперечно, є неефективним підходом, особливо в українських реаліях. Досвід Польщі демонструє переваги існування єдиного центрального антикорупційного органу із широким спектром повноважень.

Зазначено, що антикорупційний досвід зарубіжних країн слугує певним орієнтиром, до якого має прагнути кожна країна, зокрема Україна. Основна їх перевага – це належне урядування, адже органи публічного адміністрування, здійснюючи свої повноваження, усвідомлюють важливість власних дій для добробуту суспільства, оцінюють діяльність у сфері публічного управління як престижну та цінують свою репутацію.

У підрозділі 3.2 «Розвиток адміністративного законодавства в частині **вдосконалення механізмів реалізації державної антикорупційної політики України**» визначено напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання державної антикорупційної політики України.

Доведено, що для підвищення якості й ефективності державної антикорупційної політики України необхідно:

1. Законодавчо закріпити поняття «державна антикорупційна політика».
2. Розробити та прийняти Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020–2023 роки» з такою структурою: 1) загальні положення; 2) проблеми, на розв'язання яких спрямована Антикорупційна стратегія; 3) мета та завдання Антикорупційної стратегії; 4) суб'єкти формування й реалізації Антикорупційної стратегії; 5) напрями та механізм реалізації Антикорупційної стратегії; 6) етапи реалізації Антикорупційної стратегії; 7) очікувані результати та їх оцінка.
3. Законодавчо врегулювати адміністративні процедури розробки та прийняття Антикорупційної стратегії.
4. Актуалізувати участь громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики України.
5. Сформувати належну кадрову політику у сфері реалізації державної антикорупційної політики.
6. Проводити подальшу деперсоніфікацію взаємодії публічних службовців з громадянами та організаціями.

У межах зазначених напрямів запропоновано внести низку змін і доповнень до чинного законодавства України, що визначає формування та реалізацію державної антикорупційної політики України.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертаційного дослідження наведено теоретичне обґрунтування адміністративно-правових засад формування та реалізації державної антикорупційної політики України, а також визначено напрями їх удосконалення. За результатами дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, які розкривають поставлені завдання та мету дисертаційної роботи.

1. Запропоновано авторське бачення змісту поняття «державна антикорупційна політика як об'єкт адміністративно-правового регулювання». Державна антикорупційна політика України – це багатогранне явище, якому притаманна низка ознак: 1) системний та узагальнюючий характер; 2) історична обумовленість; 3) загальносоціальний характер; 4) стійкість до реформних змін у державі; 5) спрямованість на реалізацію правоохоронної функції держави; 6) нормативна закріпленість у національних і міжнародних джерелах права; 7) складна суб'єктно-об'єктна структура; 8) складний механізм реалізації.

2. Обґрунтовано періодизацію формування державної антикорупційної політики протягом існування державно організованого суспільства шляхом виокремлення дев'яти основних етапів:

I період – античний (VII ст. до н.е. – VII ст. н.е.); II період – Київської Русі (IX ст. – середина XIII ст.); III період – Галицько-Волинського князівства (кінець XII ст. – перша половина XIV ст.); IV період – Великого князівства Литовського (XIV–XVI ст.); V період – Речі Посполитої (1569–1795 рр.); VI період – двох імперій – Російської та Австро-Угорської (кінець XVIII – початок XX ст.); VII період – національної революції початку XX ст.; VIII період – радянський (1922–1991 рр.); IX період – сучасний етап розвитку національної системи права (1991–2020 рр.).

Встановлено, що хронологічні межі закріплення антикорупційної політики як правової категорії на території України відповідають основним етапам становлення державності в різних народів упродовж понад чотири тисячоліття (XV ст. до н.е. – донині) та зумовлені специфікою існування корупційної складової в різні історичні періоди.

3. Визначено систему завдань, принципів і напрямів антикорупційної політики. Підґрунтям сутності й багатовекторності завдань, що постають у процесі реалізації антикорупційної політики, слугує законодавство, яке визначає правовий статус системи суб'єктів, уповноважених на формування та реалізацію її складових.

Виокремлено такі напрями формування державної антикорупційної політики: розроблення концепції політики у сфері протидії корупції; створення нормативної антикорупційної бази; створення спеціальних антикорупційних органів боротьби та контролю; безумовне й оперативне розслідування корупційних діянь і притягнення винних осіб до відповідальності; постійний моніторинг корупційних виявів і формування засобів протидії корупції; активне міжнародне співробітництво в антикорупційному напрямі; формування суспільної думки й виховання громадян у дусі нетерпимості до корупційних діянь; належне фінансування антикорупційних програм і державного апарату загалом.

Система принципів державної антикорупційної політики може бути представлена за такими блоками: 1) загальноправові; 2) спеціально-правові; 3) інституціональні; 4) галузеві.

4. Здійснено аналіз системи правових засад реалізації державної антикорупційної політики України шляхом їх розподілу на чотири групи на підставі такого критерію, як предмет правового регулювання: 1) нормативно-правові акти, які містять загальні засади антикорупційної політики; 2) нормативно-правові акти, що визначають засади кваліфікації корупційних правопорушень і притягнення до

відповідальності осіб, що їх учинили; 3) нормативно-правові акти, які регулюють діяльність органів публічної влади щодо реалізації державної антикорупційної політики; 4) нормативно-правові акти, що формують правові засади діяльності інститутів громадянського суспільства як суб'єктів протидії корупції та реалізації антикорупційної політики.

5. Адміністративно-правовий механізм реалізації державної антикорупційної політики України – складний динамічний процес, зумовлений системою адміністративно-правового регулювання, спрямований на запобігання, виявлення та протидію корупційним виявам, структура якого включає суб'єктний склад, набір способів, форм і методів здійснення та пов'язана з процесом правореалізації учасниками правовідносин. До базових (комплексних) суб'єктів адміністративно-правового механізму реалізації державної антикорупційної політики України віднесено державу в особі її органів (посадових осіб) і громадянське суспільство в їх тісній взаємодії.

Адміністративно-правовому механізму реалізації державної антикорупційної політики України притаманні такі ознаки: 1) є складовою загального механізму адміністративно-правового регулювання та антикорупційної політики; 2) за структурою є складним механізмом (у сучасній науці сформувався чотириелементний склад); 3) спрямований на запобігання, виявлення та протидію корупційним виявам у державі; 4) для досягнення функціонального призначення до складу механізму включено систему суб'єктів, наділених спеціальними повноваженнями в антикорупційній політиці держави; 5) має чітко визначені форми й методи, завдяки яким реалізується антикорупційна політика.

6. Визначено поняття суб'єктів антикорупційної політики як державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, юридичних та фізичних осіб, наділених спеціальним статусом, сукупністю прав, обов'язків і відповідальністю з питань ведення антикорупційної діяльності, пов'язаної із формуванням та реалізацією Антикорупційної стратегії, упровадженням заходів із запобігання та попередження корупції, а також формуванням у суспільстві негативного ставлення до такого явища, як корупція.

На підставі проведеного дослідження запропоновано класифікувати суб'єкти антикорупційної політики на: 1) суб'єкти, уповноважені приймати політичні рішення; 2) суб'єкти, які виконують антикорупційні превентивні функції; 3) судові органи; 4) інші суб'єкти, уповноважені реалізовувати антикорупційну політику.

7. Доведено, що найбільш важливими зовнішніми виявами змісту поняття «форми реалізації антикорупційної політики» є: 1) правотворча форма; 2) правозастосовна форма (втілюється в правозастосовних актах, документах індивідуального, персоніфікованого характеру); 3) правове забезпечення функціонування суб'єктів антикорупційної діяльності; 4) вироблення антикорупційної доктрини.

Методи реалізації антикорупційної політики визначено як способи практичної реалізації суб'єктами антикорупційної політики своїх нормативно визначених повноважень у сфері протидії корупції. До спеціальних методів реалізації антикорупційної політики віднесено: 1) метод системного аналізу стану протидії корупції (антикорупційний моніторинг); 2) проведення антикорупційної експертизи.

8. На підставі вивчення досвіду європейських країн (Фінляндія, Польща, Данія) аргументовано доцільність запровадити освітню діяльність спеціалізованих антикорупційних органів. Вказану функцію можна було б покласти на Національне агентство з питань запобігання корупції, передбачивши в ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII функцію провадження освітньої діяльності у сфері запобігання та попередження корупції шляхом інформування населення щодо стану корупції, проведення відповідних організаційних заходів (спільних нарад, круглих столів, конференцій тощо) із залученням інших суб'єктів антикорупційної політики та громадськості. На прикладі Швеції та Данії запропоновано питання протидії та запобігання корупції регулювати єдиним законом – Кримінальним кодексом України, що дозволило б уникнути колізій правових норм і неправильного їх застосування різними компетентними органами.

9. Удосконалення адміністративно-правового регулювання державної антикорупційної політики України має здійснюватися за шістьма напрямками, які доцільно об'єднати в три блоки: нормативно-правовий блок охоплює всі пропозиції щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства, а також рекомендації з приводу розроблення та прийняття нормативно-правових актів; процедурно-процесуальний блок стосується запровадження процедури прийняття Антикорупційної стратегії на певний період, а також участі громадськості в підготовці вказаної Стратегії; організаційно-інституційний блок – усі напрями, пов'язані з організацією формування та реалізації державної антикорупційної політики відповідними суб'єктами.

Визначено, що для підвищення якості та ефективності державної антикорупційної політики України необхідно:

1) закріпити на законодавчому рівні поняття «державна антикорупційна політика» шляхом доповнення ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII новим абзацом такого змісту:

«державна антикорупційна політика – це узагальнююче, системне явище, що об'єднує окремі різновиди інтегрованих суспільних відносин у сфері управління, спрямованих на вироблення, формування та реалізацію комплексних заходів щодо протидії корупційним деструктивним чинникам, яке здійснюється за допомогою відповідних правових механізмів у формах і способах, притаманних певній моделі, урегульоване нормами національного й міжнародного права»;

2) розробити та прийняти Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020–2023 роки»;

3) з метою правового врегулювання адміністративної процедури прийняття Антикорупційної стратегії запропоновано доповнити Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII статтею 18-1 «Прийняття Антикорупційної стратегії».

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:**

1. Фесенко Т. В. Отдельные составляющие административно-правового механизма реализации государственной антикоррупционной политики Украины. *Право и политика*. 2018. № 3. С. 84–88 (Кыргызская Республика).
2. Фесенко Т. В. Зарубіжний досвід провідних країн світу в частині формування та реалізації державної антикорупційної політики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 50. Т. 4. С. 184–189. (Серія «Право»).
3. Фесенко Т. В. Правовое регулирование деятельности антикоррупционных субъектов по реализации государственной антикоррупционной политики Украины. *Право и Закон*. 2019. № 2. С. 74–79 (Кыргызская Республика).
4. Фесенко Т. В. Поняття та класифікація антикорупційних суб'єктів у напрямі реалізації антикорупційної політики держави. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 6. С. 112–117.
5. Фесенко Т. В. Генеза проблеми формування державної антикорупційної політики України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 190–195.
6. Фесенко Т. В. Адміністративно-правове регулювання державної антикорупційної політики. *Наукові записки*. 2019. Вип. 8. С. 125–130. (Серія «Право»).
7. Фесенко Т. В. Принципи формування й реалізації державної антикорупційної політики України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3 (289). С. 99–103.
які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:
8. Фесенко Т. В. Правове регулювання реалізації державної антикорупційної політики України. *Теорія і практика сучасної юриспруденції*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 груд. 2018 р.). Київ: Центр прав. наук. досліджень, 2018. С. 77–80.
9. Фесенко Т. В. Досвід Фінляндії, Данії у напрямі формування загальнодержавної антикорупційної політики та діяльності уповноважених суб'єктів. *Право як ефективний суспільний регулятор*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 15–16 лют. 2019 р.). Львів: Центр прав. ініціатив, 2019. С. 66–69.
10. Фесенко Т. В. Досвід Швеції в частині формування та реалізації державної антикорупційної політики. *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 15–16 берез. 2019 р.). Львів: Центр прав. ініціатив, 2019. С. 56–59.
11. Фесенко Т. В. Формування поняття антикорупційних суб'єктів. *Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 19–20 квіт. 2019 р.). Львів: Центр прав. ініціатив, 2019. С. 72–75.

АНОТАЦІЯ

Фесенко Т. В. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2020.

Дисертація присвячена дослідженню адміністративно-правових засад формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні. У роботі надано теоретико-правову оцінку державної антикорупційної політики України як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Сформульовано авторське бачення змісту категорії «державна антикорупційна політика України як об'єкт адміністративно-правового регулювання».

Визначено ознаки державної антикорупційної політики України й запропоновано авторську класифікацію її періодизації в історії держави та права України з виокремленням дев'яти періодів. Визначено систему принципів антикорупційної політики. Виділено напрями, за якими формується державна антикорупційна політика. Виокремлено підходи до структурної побудови правових засад державної антикорупційної політики. Визначено структуру адміністративно-правового механізму реалізації державної антикорупційної політики України включає такі елементи. Сформульовано авторське бачення поняття та класифікації суб'єктів антикорупційної політики. Розкрито найбільш важливі зовнішні вияви змісту форм реалізації антикорупційної політики.

Запропоновано сукупність пріоритетних заходів, спрямованих на вдосконалення діяльності органів боротьби з корупцією. Розглянуто досвід країн, які протягом тривалого часу перебувають у п'ятірці рейтингу сприйняття корупції Transparency International.

Запропоновано адміністративні процедури прийняття Антикорупційної стратегії поділяти на три етапи: 1) розробка проекту нової Антикорупційної стратегії Національним агентством з питань запобігання корупції та Кабінетом Міністрів України; 2) презентація проекту Антикорупційної стратегії у Верховній Раді України та, за потреби, її подальше доопрацювання; 3) прийняття Верховною Радою України Антикорупційної стратегії на наступні роки.

У межах зазначених напрямів запропоновано низку змін і доповнень до чинного законодавства України, що визначає формування та реалізацію державної антикорупційної політики України.

Ключові слова: корупція, запобігання, протидія, антикорупційна політика, державна політика, антикорупційні суб'єкти, антикорупційне законодавство.

АННОТАЦИЯ

Фесенко Т. В. Административно-правовые основы формирования и реализации государственной антикоррупционной политики в Украине. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право, информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2020.

Диссертация посвящена исследованию административно-правовых основ формирования и реализации государственной антикоррупционной политики в Украине. В работе дана теоретико-правовая оценка государственной антикоррупционной политики Украины как объекта административно-правового регулирования. Сформировано авторское видение категории «государственная антикоррупционная политика Украины как объект административно-правового регулирования».

Определены признаки государственной антикоррупционной политики Украины. Предложена авторская классификация периодизации государственной антикоррупционной политики в истории государства и права Украины с выделением девяти периодов. Определена система принципов антикоррупционной политики. Выделены направления, по которым формируется государственная антикоррупционная политика. Выделены подходы к структурному построению правовых основ государственной антикоррупционной политики. Определена структура административно-правового механизма реализации государственной антикоррупционной политики Украины. Сформулировано авторское видение понятия и классификации субъектов антикоррупционной политики. Раскрыты наиболее важные внешние проявления содержания форм реализации антикоррупционной политики.

Предложена совокупность приоритетных мероприятий, направленных на совершенствование деятельности органов по борьбе с коррупцией. Рассмотрен опыт стран, которые в течение достаточно длительного времени занимают места в пятерке рейтинга восприятия коррупции Transparency International.

Предложено административные процедуры принятия антикоррупционной стратегии делить на три этапа: 1) разработка проекта новой Антикоррупционной стратегии Национальным агентством по предупреждению коррупции и Кабинетом Министров Украины; 2) презентация проекта Антикоррупционной стратегии в Верховной Раде Украины и, в случае необходимости, ее дальнейшая доработка; 3) принятие Верховной Радой Украины Антикоррупционной стратегии на последующие годы.

В рамках указанных направлений предлагается внести ряд изменений и дополнений в действующее законодательство Украины, определяющее формирование и реализацию государственной антикоррупционной политики Украины.

Ключевые слова: коррупция, предупреждение, противодействие, антикоррупционная политика, государственная политика, антикоррупционные субъекты, антикоррупционное законодательство.

SUMMARY

Fesenko T. V. Administrative and legal bases for the establishment and realization of State anti-corruption policy in Ukraine. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

The thesis for the degree of the Candidate of Law in specialty 12.00.07 «Administrative law and Process; Financial law; Informational law». – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2020.

The Thesis deals with the research of theoretical and practical problems of administrative and legal bases for the establishment and realization of State anti-corruption policy in Ukraine. The research provides theoretical and legal assessment of State anti-corruption policy of Ukraine as an object of administrative and legal regulation, by defining the concept and its features. The analysis of the concepts of “corruption”, “anti-corruption policy”, “state anti-corruption policy”, “legal regulation” has allowed to form the authorial vision of the category “State anti-corruption policy of Ukraine as an object of administrative and legal regulation”.

The concept of “State anti-corruption policy as the object of administrative and legal regulation” has been defined. It has been stated that State anti-corruption policy of Ukraine is a multifaceted phenomenon with a number of features: 1) it is systematic and generalizing by the nature; 2) it is a product of history; 3) has a general social character; 4) provides for stability of corruption to transformations of the forms of the State; 5) it is aimed at the implementation of the law enforcement function of the State; 6) it is legally enshrined in national and international sources of law; 7) forms a complex subject-object structure; 8) has a complex implementation mechanism.

The author’s classification of periodization of State anti-corruption policy in the history of the State and law of Ukraine with the allocation of nine periods (stages), covering the timeframes for the existence of state-organized society in the territory of Ukraine from antiquity up to the present day, has been offered.

The system of principles of anti-corruption policy of the State within international standards has been defined. The principles of State anti-corruption policy have been proposed to differentiate in: general legal, special legal, sectoral and institutional.

The directions, on which State anti-corruption policy is formed, have been highlighted: the formation of the concept of anti-corruption policy; development of regulatory anti-corruption framework; creation of special anti-corruption bodies for fighting and monitoring; unconditional and prompt investigation of corruption and prosecution of perpetrators; constant monitoring of corruption manifestations and formation of anti-corruption means; active international cooperation in the anti-corruption area; formation of public opinion and education of citizens in the spirit of intolerance to corruption; adequate funding of the State apparatus as a whole and anti-corruption programs in particular.

The approaches to the structural arrangements of legal bases for State anti-corruption policy have been determined. The structure of the administrative and legal mechanism for the implementation of State anti-corruption policy of Ukraine has been defined. The author’s vision of the concept of the subjects of anti-corruption policy has been proposed.

The following classification of the subjects of anti-corruption policy has been given: 1) subjects that are empowered to make political decisions; 2) entities performing anti-corruption preventive functions; 3) judicial authorities; 4) other entities authorized to implement anti-corruption policy.

The experience of countries that have been ranked in the top five of the Transparency International Corruption Perceptions Index for a sufficient period of time has been considered. It has been argued that in order to improve the quality and effectiveness of State anti-corruption policy of Ukraine, it is necessary to: consolidate the concept of “State anti-corruption policy” at the legislative level; to develop and adopt the Law of Ukraine “On the Principles of State Anti-Corruption Policy in Ukraine (Anti-Corruption Strategy) for 2020 – 2023”; to regulate the administrative procedures for the development and adoption of Anti-corruption strategies; to strengthen public participation in the formation and implementation of State anti-corruption policy of Ukraine; to formulate adequate personnel policy in the sphere of implementation of State anti-corruption policy; to further depersonalize the interaction of public officials with citizens and organizations.

It has been proposed to divide the administrative procedures for the adoption of the Anti-Corruption Strategy into three stages: 1) drafting of a new Anti-Corruption Strategy by the National Anti-Corruption Agency and the Cabinet of Ministers of Ukraine; 2) presentation of the draft Anti-Corruption Strategy to the Verkhovna Rada of Ukraine and, if necessary, its further elaboration; 3) adoption of the Anti-Corruption Strategy for the next years by the Verkhovna Rada of Ukraine.

It has been proposed to introduce a number of additions and amendments to the current legislation of Ukraine, which defines the formation and implementation of State anti-corruption policy of Ukraine, within these areas.

Keywords: corruption, prevention, counteraction, anti-corruption policy, State policy, anti-corruption entities, anti-corruption legislation.